

Utrikesdepartementet

Denna rapport är en översiktlig sammanställning över hur de mänskliga rättigheterna efterlevs, grundad på den svenska ambassadens bedömningar.

Rapporten kan inte ge en fullständig bild. Information bör sökas också från andra källor.

Mänskliga rättigheter i Mali 2006

ALLMÄNT

1. Sammanfattning av läget för de mänskliga rättigheterna

Sedan början av 1990-talet har Mali gjort stora framsteg i riktning mot ett demokratiskt samhälle med ökad respekt för de mänskliga rättigheterna.

Regeringen respekterar överlag medborgarnas mänskliga rättigheter men brister finns inom flera områden. Rättsväsendet fortsätter att vara under den exekutiva maktens inflytande. Långa arresteringstider före rättegång är mycket vanligt. Förhållandena i fängelserna är dåliga. Korruptionen är utbredd.

Våld mot kvinnor i hemmet är vanligt förekommande, liksom diskriminering. Sociala och kulturella faktorer fortsätter att begränsa kvinnors deltagande i ekonomin och i utbildningssatsningar. Kvinnlig könsstympning är fortfarande laglig och mycket utbredd, trots utbildningskampanjer.

Barnarbete är vanligt förekommande inom jordbruk och i hemmen. Handel med barn är alltjämt ett problem både inom Mali och till grannländer.

Yttrande- och mediefriheten respekteras samtidigt som analfabetismen är utbredd.

Mali är ett mycket fattigt land. Över 90 procent av befolkningen lever på mindre än 2 USD om dagen och över en femtedel lever under vad som definieras som extrem fattigdom.

Vid presidentvalet år 2002 vann Amadou Toumani Touré (ATT). Valet genomfördes i enlighet med konstitutionens villkor vilket stärkte demokratin ytterligare. Konsensusförfarande präglar politiken, vilket innebär att inget av de många partierna officiellt har sagt sig stå i opposition med regeringen. Nästa

presidentval och val till nationalförsamlingen äger rum 2007. Det stabila Mali påverkas dock av konflikthärdarna i söder, främst Elfenbenskusten, och den uppblussande tuaregkonflikten i norra delen av landet. Orsakerna till tuaregrevolten under 1990-talet, resursfördelning och autonomikrav, är i viss mån även aktuella i den nu uppblussande konflikten.

2. Ratifikationsläget beträffande de mest centrala konventionerna om mänskliga rättigheter samt rapportering till FN:s konventionskommittéer

Mali har ratificerat eller anslutit sig till följande konventioner:

- Konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter (ICCPR) samt dess första fakultativa protokoll om enskild klagorätt men ej det andra fakultativa protokollet om avskaffandet av dödsstraffet
- Konventionen om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter (CESCR)
- Konventionen om avskaffandet av alla former av rasdiskriminering (CERD)
- Konventionen om avskaffande av all slags diskriminering av kvinnor (CEDAW) samt dess fakultativa protokoll om enskild klagorätt
- Konventionen mot tortyr och annan grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning (CAT) samt dess fakultativa protokoll om förebyggande av tortyr
- Konventionen om barnets rättigheter (CRC) samt dess två fakultativa protokoll om barn i väpnad konflikt och om handel med barn, barnprostitution och barnpornografi
- Flyktingkonventionen samt det tillhörande protokollet från 1967
- Den afrikanska stadgan om mänskliga och folkens rättigheter
- Romstadgan för den internationella brottmålsdomstolen

Fortfarande kvarstår vissa problem när det gäller harmoniseringen av de nationella lagarna och de internationella konventionerna. Malis rapportering till respektive konventionskommitté har varit mycket oregelbunden och har skett med stor eftersläpning.

MEDBORGERLIGA OCH POLITISKA RÄTTIGHETER

3. Respekt för rätten till liv, kroppslig integritet och förbud mot tortyr

Inga rapporter finns om politiska mord eller om politiskt motiverade försvinnanden.

Förhållandena i fängelserna är dåliga. De är överbelagda, har otillräckliga medicinska vårdmöjligheter samt bristande matförsörjning. Vid häktet i Bamako med kapacitet för upp till 500 personer har upp till tre gånger så

många personer suttit häktade. Uppgifter om tortyr i häkten förekommer. Flera maliska enskilda organisationer besöker fängelserna och arbetar framför allt med att förbättra förhållandena för kvinnor och ungdomar. De uppger dock att sedan år 2004 måste tillstånd för besök i fängelser begäras från justitiedepartementet minst en månad i förväg.

4. Dödsstraff

Mali har fortfarande kvar dödsstraffet i sin strafflagstiftning bland annat för högförräderi, spioneri och mord. Den senaste avrättningen ägde rum 1980, men det händer fortfarande att personer döms till döden.

5. Rätten till frihet och personlig säkerhet

Överlag respekteras rätten till frihet. Säkerhetsstyrkorna övervakar dock individer och grupper som anses utgöra ett hot mot den nationella säkerheten. Det förekommer inte några restriktioner för inrikes- eller utrikesresor. Att erhålla ett pass tar i regel lång tid och involverar ofta mutor. Många poliser och gendarmar avkräver trafikanter mutor vid vägspärrar.

6. Rättssäkerhet och rättsstatsprincipen

Enligt konstitutionen ska domstolarna vara självständiga i förhållande till den exekutiva makten, men i praktiken fortsätter regeringen att utöva inflytande över rättsväsendet, som präglas av stora brister. Justitieministeriet utser och avsätter domare samt övervakar både lagarnas verkställighet och domstolsutövningen. Utnämningsproceduren av domarna är inte transparent eller objektiv. Presidenten leder "Conseil Supérieur de la Magistrature" som övervakar domstolarnas verksamhet. Lokala grupper för mänskliga rättigheter hävdar att det förekommer korruption och otillbörligt inflytande i domstolarna.

Enligt lag skall frihetsberövade personer antingen häktas eller släppas fria senast 48 timmar efter arrestering. Så sker inte alltid i praktiken.

Frihetsberövade utsätts ofta för långa häktningstider innan rättegång sker, ibland flera år. Mer än 70 procent av de som i dag är frihetsberövade väntar på rättegång. En orsak är bristande administrativ kapacitet samt brist på domstolar och jurister. Med undantag för mål som rör minderåriga är rättegångar offentliga och de anklagade har rätt till försvarsadvokat enligt eget val. Uppgift saknas om huruvida denna rättighet kan utövas i praktiken.

Vid sidan av det moderna domstolssystemet tillämpas traditionell rätt. Byledare beslutar, i samråd med "de äldre i byn", i majoriteten av civila tvister på landsbygden. Det finns också en militärdomstol som dock aldrig har använts.

7. Straffrihet

Den utbredda korruptionen har bidragit till en kultur av straffrihet, vilket även omfattar brott mot mänskliga rättigheter, särskilt om övergreppet har begåtts av representanter från staten. Uppgifter finns också om att fängslade i korruptionsmål frisläppts långt innan strafftiden gått ut.

8. Yttrande-, tryck-, mötes-, förenings- och religionsfrihet m.m.

Författningen gör inga inskränkningar i yttrande- eller mediefriheten och dessa friheter respekteras normalt. Det finns fler än 30 tidningar och tidskrifter, som utges på franska, arabiska eller lokala språk. Av sju dagstidningar är sex privatägda och en kontrollerad av regeringen.

Landets enda TV-station är statlig. Det finns över 100 radiostationer, varav en statlig. Den relativt höga kostnaden för att läsa tidningar och för att kunna se på TV, tillsammans med den låga läskunnigheten, gör radion till det viktigaste informations- och kommunikationsmediet.

Enligt författningen är Mali en sekulär stat som garanterar församlings- och religionsfrihet. Regeringen föreskriver att alla organisationer, med undantag för traditionella inhemska religiösa organisationer, skall registrera sig. Samtidigt finns en lag som förbjuder föreningar som utövar "omoralisk verksamhet". Med stöd av denna lag förbjöds år 2005 en förening för homosexuella.

9. De politiska rättigheterna och de politiska institutionerna

Konstitutionen från 1992 fördelar makten mellan den exekutiva, legislativa och dömande makten. Presidenten är statsöverhuvud och tillika högste chef för de väpnade styrkorna. Han väljs för en period av fem år genom direkta allmänna majoritetsval och kan endast återväljas en gång. Enligt konstitutionen utser presidenten premiärministern och godkänner premiärministerns förslag på regeringsmedlemmar. Fem av totalt 28 ministrar är kvinnor.

Nationalförsamlingen utgör den lagstiftande makten. Ledamöterna är valda på fem år genom direkta allmänna val och kan väljas för högst två mandatperioder. 15 av de 147 platserna i nationalförsamlingen innehas av kvinnor.

I samband med att konstitutionen antogs infördes flerpartisystem i Mali. Det finns idag över 100 politiska partier men inget har officiellt förklarat sig i opposition till presidenten. Samtidigt som konsensuspolitiken anses ha haft betydelse för stabiliteten i landet har den på senare tid kritiserats för att utgöra ett hinder för öppen debatt och för att försvåra framsteg i reformprocessen.

Vid presidentvalet 2002 vann Amadou Toumai Touré (ATT). Valet genomfördes i enlighet med konstitutionens villkor. Nästa president- och parlamentsval äger rum 2007. Valdeltagandet i Mali har generellt sett varit lågt. Vid de förra valen låg valdeltagandet runt 30 procent för presidentvalet och runt 25 procent för valen till nationalförsamlingen. I samband med kommunala val i maj 2004 kunde flera svagheter i det decentraliserade valsystemet konstateras. Valdeltagandet var fortsatt lågt men valet gick lugnt till och bedömdes i allmänhet som fritt och rättvist.

De lokala myndigheterna erhåller vissa bidrag från staten, men har även erhållit rätt att uppta lokala avgifter och skatter för att kunna fullgöra sin verksamhet.

EKONOMISKA, SOCIALA OCH KULTURELLA RÄTTIGHETER

10. Rätten till arbete och relaterade frågor

Diskriminering i arbetslivet på grund av kön, hudfärg, religion och politisk åsikt får enligt lag inte förkomma. ILO:s åtta centrala konventioner om mänskliga rättigheter har ratificerats. Arbetslagstiftningen innehåller regler om arbetsvillkor, men i verkligheten känner många arbetsgivare inte till dessa föreskrifter eller tillämpar dem inte. Den månatliga minimilönen uppgår till cirka 400 kr, vilket inte räcker till en rimlig levnadsstandard för arbetstagaren och dennes familj. Ofta är lönen dessutom lägre än lagstadgad minimilön.

Författningen och arbetslagstiftningen föreskriver att arbetare fritt får bilda och ansluta sig till fackföreningar. Strejker är tillåtna, men regeringen har av ILO uppmanats att ändra arbetslagstiftningens begränsningar av strejkrätten för att den skall stå i full överensstämmelse med principen om föreningsfrihet.

Författningen förbjuder tvångsarbete, inklusive barnarbete, men organiserade ligor har bland annat sålt barn till tvångsarbete i Elfenbenskusten. Barn som inte går i skolan tvingas ofta arbeta i det egna hemmet eller hos släktingar.

11. Rätten till bästa uppnåeliga hälsa

I likhet med flertalet länder i subsahariska Afrika är hälsosituationen undermålig och resurserna inom hälso- och sjukvården mycket begränsade. Förväntad livslängd uppgår till 47 år för kvinnor och 44 år för män. Mödra- och barnadödligheten är hög. Tilldelningen i statsbudgeten för allmän hälso- och sjukvård har ökat under senare år och uppgår idag till drygt nio procent av budgeten.

12. Rätten till utbildning

Fastän primärundervisning är obligatorisk och utan kostnad erhåller endast cirka 50 procent av barnen någon basundervisning. Majoriteten slutar skolan vid 12 års ålder. Även om undervisningen är gratis måste eleverna betala för till exempel skolmateriel. Fattigdom och kulturella mönster leder till att flickors utbildning värderas lägre än pojkars. Det faktum att de flesta invånare bor på landsbygden, gör att rätten till utbildning är kraftigt beskuren. Läs- och skrivkunnigheten är låg, särskilt bland kvinnor.

Staten har traditionellt gynnat den högre undervisningen framför basutbildning. En omorientering är dock på gång och genom bland annat det nya tioåriga utbildningsprogrammet (PRODEC) är målet att 75 procent av barnen i skolåldern ska gå i skolan.

13. Rätten till en tillfredsställande levnadsstandard

Fattigdomen i Mali är både utbredd och omfattande. Mali återfinns på 174:e plats bland 177 länder i UNDP:s Human Development Index, vilket indikerar en mycket låg levnadsstandard. Ungefär 80 procent av befolkningen är sysselsatta i jordbruket, varav en stor del är av självhushållskaraktär. Uppskattningsvis tre miljoner människor (det vill säga drygt en fjärdedel av befolkningen) är direkt eller indirekt beroende av bomullsproduktionen, vilken följaktligen har stor betydelse för landets ekonomi och människors levnadsstandard. Bland annat dåliga förutsättningar för jordbruk, ojämna skördar samt hög befolkningstillväxt gör att kronisk undernäring bland barn under fem år är mycket vanlig och årligen når nivåer av humanitär kris.

OLIKA GRUPPERS ÅTNJUTANDE AV DE MÄNSKLIGA RÄTTIGHETERNA

14. Kvinnors rättigheter

Diskriminering av kvinnor är förbjudet enligt konstitutionen. Sociala och kulturella faktorer ger dock män en dominerande roll i samhället. Övergrepp mot kvinnor, inklusive hustrumisshandel är vanligt och accepterat. Polisen är ovillig att ingripa och använda sig av tillgänglig lagstiftning. På senare tid har övergreppen dock blivit mer omdiskuterade i media.

Den nya familjelagen, som varit under utarbetande sedan 1998, har behandlats i nationalförsamlingen över två år utan att beslut har kunnat fattas. Frågor om bland annat polygami har mött hårt motstånd bland konservativa grupper. Med nuvarande lagstiftning är kvinnor särskilt utsatta vid skilsmässor, vårdnadsfrågor och i skyddet av allmänna civila rättigheter.

Kvinnors möjligheter att delta i arbetslivet, utbilda sig och utnyttja ekonomiska möjligheter är mycket begränsade. Detta är ett resultat av den låga utbildningsnivån men även av traditionella synsätt. Kvinnor utgör cirka 15 procent av den yrkesverksamma befolkningen med staten som den största arbetsgivaren.

Kvinnor lever under mycket svåra förhållanden, särskilt på landsbygden där de sköter det mesta av jordbruksarbetet och barnuppfostran. Lagstiftningen ger kvinnor samma rättigheter som män att ärva, men traditionen gör att kvinnorna fortfarande diskrimineras. Nuvarande familjelagstiftning tillåter flickor under 15 år att gifta sig med särskilt tillstånd från domstol. Den genomsnittliga giftasåldern beräknas till 16 år. Den maliska kvinnan föder i genomsnitt sju barn.

Kvinnlig könsstympning är allmänt förekommande och enligt de studier som gjorts har omkring 93 procent av de vuxna kvinnorna könsstympats. Regeringen har ännu inte lagt fram någon lagstiftning mot könsstympning men är medveten om att frågan uppmärksammas starkt av givarsamfundet. Vissa åtgärder har vidtagits bland annat genom att införa ett nationellt program mot könsstympning.

Även om kvinnors politiska deltagande är fortsatt lågt finns många aktiva kvinnogrupper i Mali som främjar barnets rättigheter och kvinnors åtnjutande av de mänskliga rättigheterna, bland annat för att försöka förbättra kvinnors möjligheter att ta tillvara på de rättigheter lagen ger dem.

15. Barnets rättigheter

Barn under 15 år kan enligt lagen inte anhållas för brott. Speciallagstiftning för brott begångna av barn mellan 15-18 år finns men tillämpas bristfälligt i praktiken. Många barn befinner sig i fängelser runt om i Mali på samma villkor som vuxna.

Många barn som skickas till koranskolor tvingas ut på gatorna för att tigga pengar till sina religiösa ledare. De utsätts dessutom ofta för våld och övergrepp om de inte lyckas samla in tillräckligt med pengar.

Mali har undertecknat ILO:s konvention (182) om förbud mot de värsta formerna av barnarbete och handel med barn är straffbart. Emellertid är barnarbete vanligt och handel med barn på landsbygden förekommer. Barnen säljs för arbete bland annat på risfält och i gruvor. Unga flickor som skickas från landsbygden till städerna arbetar nästan gratis i hushåll eller som gatuförsäljare. Ofta utsätts de för sexuella övergrepp eller hamnar i

prostitution. Uppemot 15 000 maliska barn, i åldrarna 9 till 12 år, rapporteras under senaste fem åren sålts till Elfenbenskusten för tvångsarbete på bomulls-, kakao- och kaffeplantager. Regeringen har satt igång ett program med syfte att identifiera och rehabilitera de drabbade, utbilda befolkningen och förstärka rättssystemets möjligheter att stävja handeln av minderåriga.

Bilaterala överkommelser för att bekämpa handel med barn över landsgränserna finns med Elfenbenskusten, Burkina Faso och Senegal.

16. Rättigheter för personer som tillhör nationella, etniska, språkliga och religiösa minoriteter samt urfolk

Malis befolkning på cirka 12 miljoner invånare är etniskt, kulturellt och regionalt differentierad. Ett sedan länge spänt förhållande mellan nomadiska herdefolk (framförallt tuareger och moreer) och mer folkrika bofasta jordbrukare har varit en framträdande orsak till politisk instabilitet och våldsbrott i landet, främst tuaregupproret under början på 1990-talet. Nya oroligheter bland tuareger våren 2006 initierades av en begränsad grupp som tidigare integrerats i den maliska armén. Tuaregrebellerna antas ha band till den terroriststämplade salafitiska gruppen GSPC, vilken opererar i norr nära gränsen till Algeriet.

Landets alla tre presidenter har tillhört den etniskt största befolkningsgruppen, bambara, som utgör cirka hälften av landets befolkning. Ingen befolkningsgrupp har dock ett oproportionerligt antal regeringsposter eller dominerar inom militär eller förvaltning.

17. Diskriminering på grund av sexuell läggning eller könsidentitet

Malis sedlighetslagar förbjuder inte uttryckligen homosexuella relationer. Däremot är homosexualitet förknippat med starkt tabu i det maliska samhället. Med stöd av den lag som förbjuder föreningar som utövar "omoralisk verksamhet" förbjöds 2005 en förening för homosexuella.

18 Flyktingars rättigheter

Lagstiftningen på området gjordes om 1998 för att stå i överensstämmelse med 1951 års flyktingkonvention. En nationell kommitté för flyktingfrågor har också inrättats. Mali har tagit emot ett mindre antal flyktingar från grannländer, framförallt från Sierra Leone och Mauretanien. Krisen i Elfenbenskusten har inneburit ökade flyktingströmmar samt att ett mycket stort antal malier återvänt.

19. Funktionshindrades rättigheter

Det finns inga särskilda lagar eller föreskrifter som garanterar personer med funktionshinder rättigheter. Regeringen har inte heller vidtagit några särskilda åtgärder för att bättre integrera personer med funktionshinder i samhället.

ÖVRIGT

20. Frivilligorganisationers arbete för mänskliga rättigheter

Ett femtiotal internationella och lokala organisationer för främjande av mänskliga rättigheter finns i Mali. Den mest framträdande är Association Malienne des Droits de l'Homme, (AMDH). Andra är Association des Juristes Malienne, (AJM), Association pour le Progrès et la Défense de Droits de Femmes Maliennes, (APDF), Association des femmes juristes du Mali och den lokala Amnesty International. I allmänhet arbetar organisationerna öppet utan inblandning från regeringens sida.

21. Internationella och svenska insatser på området mänskliga rättigheter

Inom ramen för det svenska utvecklingssamarbetet med Mali förs en dialog med Malis regering om mänskliga rättigheter. Särskilda insatser görs för att främja barnets och kvinnans rättigheter (bland annat via UNICEF), samt för att stärka lokal demokratisk styrning via enskilda organisationer. FN arbetar tillsammans med Malis regering för att stärka perspektivet mänskliga rättigheter i Malis fattigdomsstrategi.